

Žareče nebo, lučke v temi in objem

BISERKA KARNEŽA

biserka.karneza.cerjak@reporter.si

Koliko nenavadnih in izjemnih zgodb svoje družine nosi v sebi Veronika Kralj Iglíč, raziskovalka in profesorica na področju fizike in medicine. Kazalo je, da ji je namenjena umetniška pot, kot so si želeli njeni starši, a je sprejela samosvojo odločitev ter z njo presenetila celo samo sebe.

V zanimivi vrstni hiši pritegnejo pozornost številne slike likovnih umetnikov, med njimi umetnine, ki jih je ustvarila Veronika Kralj Iglíč.

Podobi iz lepšega sveta

Poleg slikanja dr. Veroniko Kralj Iglíč odlikuje izvrstno pripovedovanje in pisanje družinskih zgodb, kot se razkrije med branjem njene knjige, napisane ob 100-letnici rojstva očeta Nika Kralja (1920–2013), svetovno priznanega oblikovalca in arhitekta, ter med pogovorom z njo v salonu, ki je še vedno tak kot ga je ustvarila njena mama Veronika Zupanič Kralj; morda je le nekoliko več prostora kot poprej.

V sobi najbolj izstopata velik portret njene babice Jelene Zupanič, roj. Papp (iz leta 1922) ter otroški portret mame Veronike (iz leta 1926). Oba je ustvaril slikar in družinski prijatelj Ivan Vavpotič. »Podoba babice še danes težko povežem s spominom nanjo, sem pa razumela kmalu, da podobi na sliki, mamina in babičina, pripadata nekemu svetu, katerega ne bom spoznala, ker je nekam izginil. Vendar naj bi bil lepši od tistega, v katerem smo živeli,« nam dr. Kralj Iglíč bere svoj zapis iz beležnice, zapisan med razmišljanjem o tem, kako se spominja bakice Jelene: »Mama mi je povedala, da je nasmeš na sliki verna podoba babičinega nasmeha in njene duše, take, kot jo je ona nosila v sebi ...« Babica je bila ro-

jena v Slavoniji v času Avstro-Ogrske monarhije madžarskemu očetu in grofovskemu logarju Ferencu Pappu ter Elizabeti iz nemške družine Wind. Prastara starša sta imela kar šestnajst otrok; zadnji je bil rojen celo pri 54 letih prababice.

Energija raziskovalca preteklosti

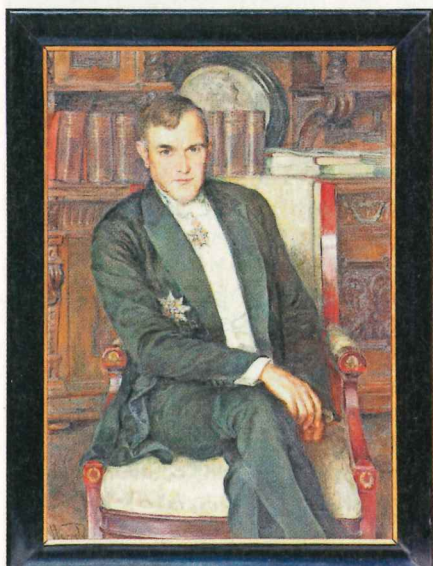
Na starinski mizi, postavljeni ob portretu babice in ob dveh umetno izdelanih foteljih, prav pripravni za to, da se v njih obudijo zgodbe, ki so se pletle in razpletale ob pre-

Dr. Veronika Kralj Iglíč med portretoma slikarja Ivana Vavpotiča, upodobitve babice in njene mame v zgodnjih otroških letih.

S poroke maminega brata Davorina Zupaniča. Prva na levi (srednja vrsta) je prababica Elizabeta Papp (rojena Wind), ki je podarila življenje 16 otrokom; zadnjega pri 54 letih. Spredaj desno sedi mama Veronika.

Upodobitev dr. Nika Zupaniča, dedka dr. Veronike Kralj Igljič po mamini strani

lomu prejšnjih dveh stoletij, je odložen kupček knjig. Med njimi knjiga z naslovnico, ki jo krasi portret dr. Nika Zupaniča (1876–1961), dedka Kralj Igljičeve po mami. Tudi tega je upodobil slikar Vavpotič med obema vojnama. Dr. Niko Zupanič je končal doktorski študij na univerzi na Dunaju, se izpopolnjeval na antropoloških inštitutih v Nemčiji in Švici ter se med prvo svetovno vojno in po njej zavzemal, da bi se Slovenci osvobodili nemške nadvlade. Po prvi svetovni vojni je nekaj časa deloval v politiki in postal minister v Pašičevi vladi, vendar je bila stroka njegovo glavno področje delovanja. Bil je imenovan za prvega direktorja na novo ustanovljenega Etnografskega muzeja v Ljubljani. Postal je tudi prvi profesor novoustanovljene Katedre za etnologijo na Univerzi v Ljubljani. Raziskoval je na področjih zgodovine, antropologije, etnologije in arheologije. V povojnem režimu ni bil priljubljen,

kljub temu je lahko poučeval na Filozofski fakulteti UL do upokojitve. Njegova številna dela, skupno prek 200 publikacij, hrani Narodna in univerzitetna knjižnica.

Prelomni čas

Dr. Zupanič se je s svojo ženo Jeleno spoznal na Bledu, kamor je s sinom Davorinom prišla na počitnice iz Osijeka. Davorin Zupanič je kasneje postal glasbenik, dirigent, glasbeni urednik in direktor opere v Beogradu.

Po poroki z Nikom Zupaničem se je Jelena rodila hči Veronika, ki se je odločala med medicino in glasbo, a je načrtovan študij pretrgala vojna. Med vojno je bila članica Osvobodilne fronte, po koncu vojne pa je postala članica mladinske organizacije tedanje komunistične partije (SKOJ), a je 1947. izstopila in ostala zadržana glede obstoječe oblasti.

Pogled na tedanja politična dogajanja obeh staršev je bil različen. Tako kot ma-

Dr. Veronika Kralj Igljič med portretoma slikarja Ivana Vavpotica, upodobitve babice in njene mame v zgodnjih otroških letih.

Dr. Veronika Kralj Iglíč z možem dr. Alešem Iglíčem (v sredini), mamo Veroniko in z očetom Nikom Kraljem.

ma se je tudi oče Niko Kralj med vojno pridružil uporniškemu krogu, a se nato skozi vse življenje soočal s posledicami te mladostniške odločitve. Med nemško okupacijo sta z bratom Cvetkom na dom v Zavrhu pri Trojanah povabila ilegalce, za kar je izvedel gestapo. Brat Cvetko je bil nato ustreljen kot talec, mama Genovefa in sestra Marinka, ki ni hotela zapustiti mame in je šla z njo po lastni odločitvi, sta bili odpeljani v Auschwitz, od koder se nista vrnili.

Niko Kralj je bil deportiran v razna taborišča, nazadnje v Mauthausen, kjer je na srečo preživel, a kaj, ko se je vrnil na pogorišče svojega doma. Med vojno je poleg brata, mame in sestre umrl še njegov starejši in hudo bolni brat Frančišek. Oče Franc, nekdanji župan Trojan, je umrl že pred vojno leta 1937.

»Poklon življenjski radosti«

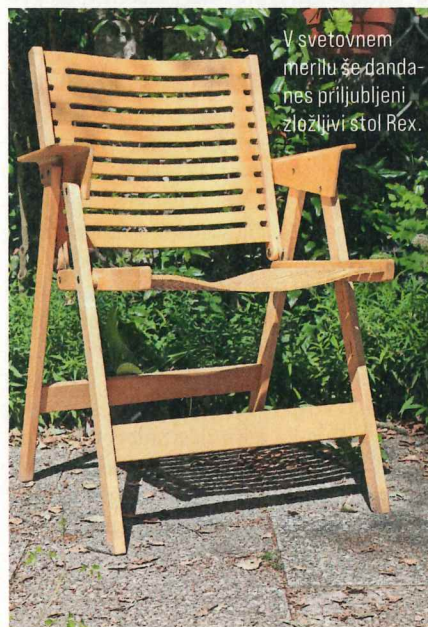
Niko Kralj je tako izgubil vse svoje bližnje in ostal sam samcat, zato je bil toliko bolj navezan na svojo novo družino, predvsem na ženo Veroniko (1922–2016) in na leta 1959 rojeno hči Veroniko. Kljub značajskim razlikam in njegovi pogosti odsotnosti zaradi službovanja v tujini ali dela v njegovem službenem kabinetu v Ljubljani na inštitutu za industrijsko oblikovanje, kjer je bil običajno do poznega večera, zato ga je njegova takrat že odrasčajoča hči Veronika le redkokdaj videla, sta bila zakonca Kralj izjemno povezana. »V mladosti sta rada obiskovala zabave in kasneje gostila prijatelje na svojem domu vse do poznih ur.«

Prav zato je knjigo, izdano ob 100-letnici očetovega rojstva, naslovila Poklon življenjski radosti: »Res smo se imeli lepo. Zakaj življenjska radost? Zato, ker sta starša tako cenila življenje. Ne vem, kdo ju je obdaril na tak način, ampak bila sta zelo srčna. Seveda ni bilo vse vedno tako, kot sta si želela.«

Neuslišana pričakovanja

Umetniško nadarjena mama, saj je bila pianistka, in oče, ki je v mladosti celo pisal pesmi, med njimi sonet za sestro Marinko, ko je dopolnila sedemnajst let, sta pričakovala, da bo njuna hči Veronika nadgradila njun umetniški svet. In vse je kazalo, da bo tako, kajti poleg glasbene šole, kjer se je posvetila klavirju, je glavni del svojih prizadevanj namenila treningom in tekmovanjem v umetnostnem drsanju. Postala je članica jugoslovanske reprezentance in slovenska članska prvakinja: »Tako sem že kmalu imela svoje življenje, saj sem se posvečala treningom in ostalim, s tem povezanim aktivnostim od svojega osmega do sedemnajstega leta, ko sem zaključila s tekmovanjem.«

Pa vendar, kot pove sama, ni pomišljala, da bi si za poklic izbrala arhitekturo, kot bi želel oče, ker ni želela delovati na področju, kjer bi bila vedno v njegovi senci. »Starša sta bila zaradi moje odločitve, da nisem izbrala umetniškega poklica, razočarana. Ker nihče

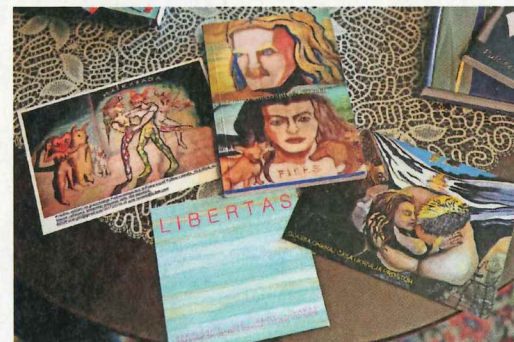

V svetovnem merilu še dandanes priljubljeni zložljivi stol Rex.

iz naše družine prej ni imel sorodnega poklica mojemu, so bili tudi pogovori o tej tematiki oteženi.«

Skupno raziskovanje

Fizika je dr. Veroniki Kralj Iglíč nato med študijem predstavljala vedno večji izziv. Po diplomski je magistrirala in doktorirala ter se zaposlila na univerzi. Zdaj je redna profesorica za področje Biofizike, vodja Laboratorija za klinično biofiziko, je tudi koordinatorka doktorskega študija bioinženiringa v zdravstvu. Bila je nosilka mednarodnih projektov. Skupaj z možem dr. Alešem Iglíčem, raziskovalcem in profesorjem na Fakulteti za elektrotehniko UL sta za svoje raziskovalno delo v bioznanosti prejela Zoisovo priznanje v letu 2021. »Raziskave na področju zunajceličnih veziklov so namenjene razvoju minimalno agresivnih metod zdravljenja, ki temeljijo na boljšem razumevanju mehanizmov in so zato tudi materialno

Publikacije s slikami dr. Veronike Kralj Iglíč. Mamin in očetov portret krasi družinsko grobnico. Slika z očetovim objemom je na naslovnici njene knjige Poklon življenjski radosti.

manj zahtevne,« pojasnjuje Kralj Iglíčeva. Posebna prednost je uporaba lastnih televizijskih tekočin. Veronika Kralj-Iglíč uporablja metode, ki ne zahtevajo poskusov na laboratorijskih živalih.

Očetova življenjska prelomnica

Kaj vse je bilo poprej, preden je stopila na pot raziskovanja? V knjigi Poklon življenjski radosti se zvrstijo njeni otroški spomini, življenjska pot očeta, njegovo bogato ustvarjalno delo. Po koncu študija arhitekture se je najprej zaposlil v pohištvenem podjetju Stol Kamnik, nekaj let kasneje na fakulteti za arhitekturo. Delovne izkušnje si je nabiral v tujini, z delom na Švedskem in Izraelu ter kasneje s študijskim potovanjem v ZDA. Po njegovih modelih in patentih proizvajajo številna podjetja doma in v tujini. Eden izmed njegovih prodajno uspešnih izdelkov je seveda stol Rex: »Dostikrat so k njemu prišli ljudje, ki so želeli razumeti, kakšen je bil ključek do skrivnosti, kako je nastal Rex. Zanj je bilo narejenih kar 14 predhodnih modelov, vsak le z manjšimi izboljšavami, kar pomeni, da je bil nastanek stola povezan s trdim delom večje skupine sodelavcev.«

Z možem dr. Alešem Igličem sta leta 2021 prejela Zoisovo priznanje, najvišje nagrade v Sloveniji za dosežke na področju znanstvenoraziskovalnega dela in razvojne dejavnosti.

Pod bombniki sredi šolskega dvorišča

Veronika Kralj Iglič v svojih zapisih razkriva otroški, čustveno bogat pogled na vse, kar se je dogajalo okoli nje in v njej. Že v drugem razredu, ko je dopolnila le sedem let, so v njen svet vdrle prelomne življenjske preizkušnje. Kdo ve, pa vendar, v mozaiku njenega življenja, kar je zagotovo vplivalo na njen kasnejši poklicni izbor, izstopa neverjetna preizkušnja, doživeta med njenim nekajmesečnim šolanjem v Izraelu, kjer je bil na službovanju njen oče, in kamor sta z mamo odpotovali z ladjo; na poti ju je celo spremljal psiček Frk. Že kmalu po nekajmesečnem bivanju v Tel Avivu je doživela bomb-

ne napade. Med alarmom, ko so nebo preletavali bombniki, je celo sama samcata ostala sredi šolskega dvorišča. Vsi njeni sošolci z učitelji in drugimi spremljajočimi so se še pravočasno zatekli v šolsko zaklonišče.

Slaba in hkrati dobra izkušnja

»Morda mi je ta izkušnja, ki sem jo drugače od drugih doživela že kot majhna šolarica, kasneje v življenju pomagala pri marsičem, zlasti pri lažjem sprejemanju odločitev, tako dobrih kot slabih. Tudi vsi kasnejši nenavadni dogodki so mi prinesli izkušnjo, da se lahko tvoje življenje popolnoma spremeni v eni sekundi. In konec koncev, slaba izkušnja je lahko tudi dobra.«

Z mamo sta se po bombnih napadih in nenadnem odpoklicu vseh diplomatov in tujih strokovnjakov iz Izraela vrnili domov in se nato ponovno pridružili očetu ostal v Izraelu ob umiritvi razmer. Tja sta nato potovali še tretjič in zadnjič, vrnili so se vsi skupaj. V Izrael se kasneje ni nikoli več vrnila: »Najraje bi izrael ohranila v lepem spominu iz otroških let.«

Užitek sedenja pod drevesci

Kakšen je v njenem spominu stol Rex, s katerim je zaslovel njen oče? V knjigi ga je opisala kot kralja njihovega domačega vrta: »Nič se ni bolj prilagalo kot stoli Rex našemu vrtu. Kot da bi bili ustvarjeni zanj. Na vrtu, ki ga je zasnovala bakica (Jelena), so bila mlada drevesa, dve breskvi, češnja, ringlo in breza. Bil je užitek sedeti pod drevesci na rexu. Poleti je mama stole že zjutraj postavila na vrt. Ko je prišla bakica na obisk, je bilo vse pripravljeno za druženje.«

Z opisom očetovega stola Rex, njegovega posebnega mesta v vrtu, je pričarala toplo vzdušje, ki je prevevalo njihovo družinsko življenje in ki po njenem prepričanju niti danes ni izginito iz hiše. »V njej še vedno čutim duha svojih staršev.« Njuno življenjsko radost je zato tudi upodobila na naslovnici svoje knjige. Očetov objem, obdan z lučkami v temi, mamin poklon, ustvarjen in podarjen le njej: prekrasno in v vseh barvah žareče nebo. ■

Najboljši del poti

petrol.si

**DOBRODOŠLI
PRI NAS
NA POTI**

PETROL
Energija za življenje